

53. Художествени преводачи

Тук няма да стане дума за „елитните“ преводачи на художествена литература, чиито преводи се финансират от европейски и международни проекти, а за редовите, зле заплатени и неизвестни литературни преводачи.

Една от най-големите групи преводачи в миналото, днес преводачите на художествена литература, наричани разговорно „художествени“ или „литературни“ преводачи, се е размила и сляла с общата маса универсални преводачи.

Разбира се, все още има и квалифицирани преводачи на художествена литература, но тяхното съществуване е под въпрос, понеже издателствата имат поведението на агенции за преводи и постъпват по подобен начин при търсене и намиране на преводач за даден превод. Издателствата се оправдават с малкия пазар, за който могат да издават ограничени тиражи книги, включително и преводни. Интересно е, все пак, как се издават стотици заглавия? Влезте в някоя книжарница и ще се убедите. Ако книжният пазар през последните двадесет и пет години се е смалявал непрекъснато, как все още съществува? Как книжарниците за книги не са изчезнали, макар че наистина броят им е намалял значително?

За да съществува пазарът на преводна литература, тя явно е конкурентоспособна и се

търси. Книги с преводи от различни езици могат да се намерят не само в градските книжарници, а и в онлайн книжарниците в Интернет.

Всички тези книги са превеждани от преводачи.

А колко ли са получили за труда си преводачите? Трудно е да се разбере, но при всички положения – не много. Заплащането е средно два-три лева на стандартна страница, което го прави сравнително добро единствено при скорост две-три страници на час. Аз лично, като преводач с дългогодишен опит, смятам обаче, че това е невъзможно. Всеки „преводач“, който твърди, че превежда по две-три страници художествена литература на час, най-малкото не казва истината или поне не цялата истина. Дори някой преводач да успява да направи две-три страници на час художествен превод, уместен става въпросът доколко художествен е този превод.

Зад преводите на художествена литература стои усилен труд, много безсънни нощи и безброй справки в речници и Интернет. И в никакъв случай – по две-три страници на час. Много по-възможно и вероятно е да е обратното – по два-три часа за страница! Не се срамувам да го призная – лично на мен често са ми необходими по около два часа за страница художествен превод. Вярно е, че аз съм „универсален“ преводач, а не специализиран в художествения превод, но все пак. Е, има превод и превод, книга и книга, писател и писател.

Многообразието от стилове също оказва влияние. Понякога някои книги са направо непреводими, защото в тях има много поезия, терминология от различни области – понякога много специфична, жаргон, диалект, идиолект, неразбираеми изрази и пасажи. Художественият превод най-често е бягане с препятствия. В него няма гладка писта, защото художествените творби отразяват реалния живот, в който нищо не върви гладко. И всеки, който твърди, че художественият превод е най-лесният, най-бързият и най-евтиният може да бъде прав само в едно – да, у нас той е най-евтиният!

Защо ли се стигна до такова падение в оценката на един високоинтелектуален труд, какъвто е трудът на „художествения“ преводач? Защо издатели и агенции за преводи взаимно копират поведение и отношение към преводачите? Защо зад лъскавите корици проблясват горчивите сълзи на изтормозени и недооценени преводачи? Защо понякога дори и имената им остават неизвестни? В интерес на истината, напоследък все по-рядко се пропуска името на преводача на художествена литература. Но дали това име винаги е името на истинския преводач?

Като имаме предвид поведението на агенциите, нищо чудно изказванията, откривани в Интернет за две-три страници художествен превод на час, да се окажат напълно верни, само че... не за един човек. Книгата може да бъде превеждана от няколко души. Често

това са „преводачи“ от списък на особен вид посредник, представящ се за преводач на художествена литература. А имената от неговия списък може да са подобни или еднакви с имената от множество други списъци на обикновени агенции. Така че митовете за това, как издателят разкъсва книгата на няколко парчета и раздава всяко на отделен преводач, могат да се окажат и верни. Само че в ролята на издателя тук вече влиза посредникът-мним преводач.

Посредниците за художествени преводи по-често са физически лица, но има и агенции, които предлагат художествени преводи. Все по-често се виждат такива обяви и във вестници, и в Интернет.

Недооценяването на художествения превод намира своето естествено развитие в появата на посредници в тази дейност. По този начин премълчаването на имената на преводачите от 1990-те години лека-полека започва да се измества от криене на имената на истинските преводачи зад името на един. Друг е въпросът доколко и какви преводачи са това, но все пак. Пък и кой може да определя кой е преводач и кой не?

Първият си превод на художествена книга направих на 16-годишна възраст през 1972 г., когато с младежки ентузиазъм преведох от английски език приказките на Ръдиард Киплинг. Разбира се, моят превод не видя бял свят, защото никой не беше ми го възлагал.

Сега, като го препрочитам, виждам, че не е бил съвсем лош; бих казал, че с малко редакция е можел да бъде издаден. Същото може да се каже и за преводите на днешните гимназисти, които превеждат с младежки ентусиазъм, запазвайки анонимност или по-скоро скрити зад името на своята учителка или друг „представителен“ преводач.

„Художествените“ преводачи, както всички останали преводачи, са застрашен вид, нуждаещ се от специална защита. Но такава защита не може да им се предостави, докато не излязат на светло. А това може да се окаже невъзможно.